

VORBIREA a lui Dr. A. Vlad,

deputatul național al Dobrei,

ținută la 8 Iulie n. 1903 în parlamentul din Pesta.

Deputatul național al Dobrei, dl Dr. Aurel Vlad, și-a rostit Mercuri în 8 Iulie n. prima sa vorbire în parlamentul ungar la Budapesta, dându-se cu o nobilă francheță de aceea-ce e: Român verde, membru întransigent al partidului național român! Au și sărit cu gurile asupra lui deputații Unguri, când guvernamentalii când opoziționalii, întrerupându-l într'una, ca doară prin asta îl aduc în încurcătură, — dar n'au reușit! Dl Dr. Vlad s'a ținut de minune în mijlocul lor, fiind gata cu răspunsul la ori-care întrerupere și nu odată aducându-i la reson pe cerberii sei, prin ținuta și răspunsurile sale totdeauna nimerite!

„*Országgyűlési értesítő*” (Monitorul parlamentar) organ oficios al parlamentului din Pesta, în care se tipăresc vorbirile ținute în dietă, întregi pe baza notiței stenografice, — redă în chipul următor vorbirea deputatului nostru, cum și întreruperile ce i-s'au făcut din diferite părți ale parlamentului:

(Trecuse ceva de amiază, când președintele a făcut o pauză de 10 minute. Să gătaseră vorbitorii câți erau înștiințați la cuvânt înainte de Dr. Vlad. Acum, după pauză:)

Președintele: Deschid de nou ședința. Urmează al doilea obiect pus la ordinea zilei, anume urmarea discuției asupra despozițiilor mai de parte, despre ce e de făcut.

Notarul Ioan Trubinyi (strigă): Vlad Aurel!

Aurel Vlad: Onorată cameră! Ca reprezentantul unei direcțiuni nouă, ca deputatul unui astfel de partid îmi ridic cuvântul meu care de mult nu a fost reprezentat în acest parlament... (Întreruperi din dreapta: Nici odată nu va fi un atare partid. Dr. Vlad îi ripostează îndată).

— Alegerile viitoare vă vor arăta ele, că da vom fi reprezentanți aici, vom fi cel puțin 18—20 ori ce ați face! (Strigăte din dreapta: Nici odată! Și zgomot îndelungat!)

Președintele: (sunând clopoțelul) Mă rog să fie liniște.

Aurel Vlad: Onorată cameră! Eu așa cred că dreptul de a

vorbi se cuvine fiecărui membru în parlamentul Ungariei, și precum eu am ascultat pe unul fiecare așa aștept dela onorata lature de dincolo, ca să mă asculte și ea pe mine, căci doar pe mine m'a trimis aici un cerc electoral, și acel cerc electoral poate aștepta dela dvoastră ca să ascultați cuvântul deputatului său! (Strigăte din dreapta: Dar n'ai spus încă nimica!)

Stefan Rakovsky: Nici nu l'ați lăsat ca să spună ceva! (Zgomot neîntrerupt!)

Președintele (sunând clopoțelul): Rog să fie liniște!

Aurel Vlad: Am spus aceea, că sunt credincios partidului național român, și eu dacă am fost ales cu programul celui partid, așa cred că mi-e și iertat a o marca aceasta aicea. (Strigăte: S'auzim! S'auzim!).

Intorcându-mă la situație și la expozeul dlui ministru președinte doresc să constat înainte de toate, că și dacă n-a avut deplină dreptate colegul meu contele Ioan Zichy când a zis, că parlamentarismul unguresc a ajuns bancrot, dar într'atâta tot are drept, că parlamentarismul la toată întâmplarea și-a sistat plățile... (Mișcare în dreapta)

Spre adevirirea aceleia, că parlamentarismul ungar și-a sistat plățile, fie destul să mă provoc la acea împrejurare, că n'a știut lifera proiectele militare. La toată întâmplarea e un cas regretabil, on. cameră, dacă majoritatea nu-și știe duce în deplinire voiața s'a, în parlament, — și după modesta mea părere *causa* că acest lucru a urmat, zace într'aceea, că *parlamentarismul la noi e falsificat*, și că minoritatea, care a luptat cu mijloace extraordinare parlamentare se poate cel puțin provoca la aceea, că *majoritatea nu reprezintă majoritatea națiunii!* (înțelege: majoritatea națiunii politice, adică a țerii. Red. „Lib.”)

— Așa este! strigă cei din stânga extremă. Contraziceri vii în dreapta).

„Asta dă minorității putere! (Zgomot). Și dacă D-voastră voiți să îndreptați această situație, atunci alt mod nu aveți pentru

asta, decât o totală schimbare de sistem, o astfel de schimbare de sistem, care se aducă națiunea în acea poziție, ca să-și poată manifesta fidel voința la alegeri! (S'auzim! S'auzim!)

„Dacă Dvoastră voiți, ca pacea și rânduiala în parlament să se restabilească, atunci poftiți și aduceți o astfel de reformă electorală, poftim și faceți astfel de alegeri, prin cari națiunea să-și poată apoi manifesta voința în parlament, așa precum simte. Căci eu așa cred, că acel parlament nu exprimă fidel voința națiunii, din care naționalitățile lipsesc aproape cu totul!

Br. Artor Feilitzsch: De ce au fost pasiviste?

Edmund Barta: Poporul nici n'a fost pasivist, numai conducătorii! (Zgomot general.)

Președintele (sună): Me rog pentru liniște!

Aurel Vlad: Eu cred că acei domni deputați, cari sunt mai de demult membrii ai acestei camere, o știu, că au fost în această cameră și deputați naționaliști români, — dar a venit regimul Tisza și i-a trântit, acel regim, cu care nici D-voastră n'ați fost mulțumiți, și cu care nici noi nu suntem mulțumiți!

Nicolau Boncza: Ați fost pasiviști.

Aurel Vlad: Da de fost! Am decretat pasivitatea de silă, am decretat-o fiindcă n'am putut alege nici pe un singur candidat, căci cu gendarmi și cu baionete ați împedecat aceea, ca alegătorii nostri se poată vota! (Mare sgomot și contraziceri în dreapta!)

Nicolau Zboray: Nici n'am văzut nici odată un gendarm la alegeri. (Iaritate în stânga).

Dr. Vlad: Atunci când au trântit pe *George Papp*, un membru al clubului independent, care era totodată și român, asta ne-a slujit de dovadă strălucită, că sub acel guvern și în acel sistem de alegere, n'avem ce căuta în luptele electorale! De aceea am decretat pasivitatea! Destul de rău am făcut, căci și dacă am văzut că guvernul luptă cu armele siluirii, noi trebuia să primim lupta și să-l silim pe guvern la aceea, ca să folosească contra noastră toată siluirea, pentru ca

astfel cu drept să putem arăta, că iacă pe noi ne eschid din parlament! (Sgomol în dreapta).

Br. Art. Feilitzsch: Oprimații!

Dr. Vlad: Da, am fost, și suntem oprimați (apăsăți). (Strigăte din din stânga: Unde?) Da, suntem oprimați atunci, când susțineți un cens electoral aproape imposibil, numai pentru aceea, pentru-că vă temeți, că din cercurile electorale ardelene n'or mai veni aici atâta deputați guvernamentali, ca până acum (Zgomot mare în dreapta!).

Iuliu Leszkay: Valahii din Bihor votează după a patra parte atâta dare, ca Ungurii. (Zgomot).

Președintele: Domnilor deputați! În parlamentul ungar mie mi-e datorința, ca, în interesul bunului nume a liberalismului în Ungaria, să validez și aceea, că cu cât e cineva mai izolat în parlament, cu atât mai vârtos să-i asigur eu libertatea vorbirii. (Vii aprobări generale!) Rog dar' pe domnii deputați, din toate laturile camerei, ca să mă spriginească întru aceasta. (Vii aprobări).

Aurel Vlad: Cu mulțumită mă închin înaintea acelei declarațiuni a dlui Președinte, prin care îndrumă la liniște pe colegii mei deputați lărmuitori. (Mișcare în dreapta).

Președintele: Rog pe dl deputat, că fiind mulțumit cu admonierea președintelui, din parte-și să nu o mai comenteze. (Vii aprobări și ilaritate în dreapta).

Aurel Vlad: Onorată cameră! Că parlamentarismul s'a apropiat de bancrot, despre asta ne poate servi ca strălucită dovadă, faptul, că după căderea lui Bánffy, situația regulată parlamentară numai așa s'a mai putut crea, că majoritatea a fost silită să închee pact cu minoritatea, că pe temeiul acestui pact guvernul a fost silit a presinta anumite proiecte de lege și a face să se și voteze aceste proiecte. Acest compromis a fost vătămarea proprie a principiului majorității!

Gavriil Ugron: Nu-i așa! Acela nu e principiu domnitor.

Aurel Vlad: Acest compromis arată, că majoritatea n'a putut și nu-și poate duce în îndeplinire voința sa în dietă. Iar' aceasta, după părerea mea, e imparlamentar și necorect, — și cu toate

astea așa e! Și asta nu se poate ajuta cu aceea, că se protestează contra faptului, precum a făcut-o colegul Hieronimy. La asta altfel nusă poate ajuta, decât prin schimbare de sistem. Și dacă vrem să ajutăm la această scădere, trebuie să căutăm cauzele, cari provoacă degenerarea parlamentarismului. După modesta mea părere, starea de azi se poate reduce la două cauze: Una e, ridicarea la suprafață a a celui principiu imparlamentar pe basa tranșacției dela 1867, că sunt în parlament partide, cari nu-s capabile de a ajunge la guvern! (Aprobări în stânga extremă!) Eu cred, că e în flagrantă contrazicere cu parlamentarismul, că pot peste tot să existe în parlament partide incapabile de guvernare!

A doua cauză e aceea, că guvernele 67-iste, au urmat o politică de naționalități, cu totul greșită, (Mișcare) atunci când au eschis aproape cu totul naționalitățile din parlament! (Strigăte din dreapta și din stânga: Nu-i adevărat! Nimenea nu le-a eschis!).

Președintele: (sunând) Mă rog de liniște!

Sam. Bakonyi: Naționalitățile n'au drept de a să prezenta! Așa ceva nu e iertat să se spună aici! (Aprobări în stânga extremă!).

Aurel Vlad: Și eu zic așa, că naționalitățile n'au drept separat de reprezentare. Dar' și cei din sinul naționalităților sunt cetățeni ungari, și așa ei, ca cetățeni ungari, au și drepturi politice! Noi nu ne putem îngrădi, și nici nu voim să ne îngrădim din naintea datorințelor cetățenești, — așadar putem să și pretindem, ca și noi să avem aceleași drepturi, ca și ceilalți cetățeni ai patriei.

Br. Art. Feilitzsch: Aici nu s'a întâmplat nici o jefuire de drepturi! (Aprobări în dreapta. Un glas din stânga extremă: De ce fel de drepturi au fost jefuiți? Zgomot continuu).

Edm. Barta: Nicăiri în lume naționalitățile nu au atâtea drepturi ca în această țeară!

Aurel Vlad: Zgomot pot să facă domnii deputați în fine, dar' pe mine nu mă ve-ți scoate din rostul meu! Dacă eu vă ascult, domnilor, aștept ca și D-voastră să mă ascultați! (Zgomot continuu).

Aceea apoi e treaba dvoastră singuri, că împărtașiți sau nu părerea mea! (S'auzim! S'auzim!).

Precum am arătat deja mai înainte, și asta e și convingerea mea, parlamentarismul ungar, a presintat o schimbare de sistem la apariția guvernului de mai înainte, când acela a pășit naintea dietei sub devisa: drept, lege și dreptate! Eu am convingerea și credința tare, că dacă guvernul lui Coloman Széll ar fi executat persistent acest principiu, ar fi reușit a aduce schimbare de sistem!

Decât-că tocmai ca o urmare a stărilor noastre parlamentare bolnave, guvernul Széll, care a vrut să o rupă cu sistemul trecutului, a fost silit a se răzima tocmai pe aceea majoritate, care spriginise și sistemul de mai înainte și care urmase prin foc și prin apă guvernarea lui Desideriu Bánffy. Și Coloman Széll a primit pe acei ministri, cari au servit sistemul vechiu, măcar-că Col. Széll când a spus, că vrea să valideze principiul dreptului, legii și dreptății, prin asta a enunțat, că guvernul anterior nu a guvernat după lege, drept și dreptate! (Mișcare în dreapta!).

Numai decurând auzisem accentuându-se în această cameră sfințenia cuvântului dat. Și eu așa cred, că dacă pe un bărbat îl leagă sfințenia cuvântului dat, cu atât mai vârtos o deobligă pe legislativă (pe parlament) care împlineste în stat cea mai înaltă funcțiune. (Un glas din stînga: Ce vrei să zici cu aceasta?). Dacă dl deputat e curios să știe, îi spun ce înțeleg sub asta și la ce am făcut aluzie:

În 21 August 1861, atunci când țeara era în stare de crasă, doar' mai în crasă ca azi, înainte de disolvarea parlamentului s'a ridicat Coloman Tisza și-a înaintat următorul proiect de rezoluțiune:

„Fiind parlamentul prin reintregirea cea ilegală și fără drept și prin lipsa de organ guvernial legal responsabil. — E împedecat de-a pregăti proiectele de lege privitoare la chestii importante pentru patrie și printre aceste față de chestiile de mai jos, — dieta se enunțe și până atunci, până va fi făcută capabilă spre asta, ca pe baza principiilor primite deja de dânsa și dezvoltate aici în sinul ei:

1. Dorește îndeplinirea tuturor pretensiunilor dezvoltate în adrese, a tuturor naționalităților locuitoare în țeară, întrucât aceea nu-s în contradicție cu întregitatea teritorială și politică a țării; pe baza principiilor dezvoltate în adresă.

2. Dorește introducerea depinei egalității de drept politic și cetățenesc, deosebitelor profesiuni din țeară“

Și acest proiect a fost primit cu unanimitate, și în urma acestei făgăduințe parlamentul din 1868 a adus așa numita lege de naționalități, — pe care însă nici un singur guvern nu a executat-o! (Contrațiceri din stînga).

Edm. Barta: Mai sunt de astea

și alte legi! Dar' cea despre numirea de localități? (Așa e! în stînga).

A. Vlad: Naționalitățile însă au existat și există și acum cu toate că legea aceasta nu s'a executat nici odată.

Gál Sándor: Legea aceasta a creat naționalitățile!

A. Vlad: Le-a creat D-zeu și nu legea (Mișcare).

Barta Ö.: Să și căiește D-zeu pentru asta! (Haritate generală).

A. Vlad: Dl ministru președinte ce e drept a promis în programul său, că va guverna după lege, drept și dreptate în promisiunea aceasta se cuprinde dară și aceea, că guvernul său e continuarea guvernului trecut și urmare el va guverna pe baza acelor principii, pe a căror basă a guvernat și C. Széll.

Ugron G.: Pentru că primește în sinul său pe mameluci, căci dacă nu iar primi, atunci de sigur am avea alt guvern. (Larmă, O voce din stînga extremă: Acea e numai o frază!).

A. Vlad: Că aceasta e numai o frasă sau nu, e cu totul altă întrebare? Căci dacă ni-o spune acesta ministru preș., până când nu mă conving despre contrar, eu sunt îndatorat a i-o crede.

Cred mai departe că în promisiunea făcută se cuprinde și aceea, că dânsul va executa și legea de naționalități, căci și aceea e lege. Considerând însă, că guvernul trecut încă ni-a promis executarea acestei legi și tot nu a făcut-o, îmi iau voe a întreba de dl ministru președinte, că are de cuget să execute și legea de naționalități? (Mișcare în partea dreaptă) pentru că așa stăm și cu legea de naționalități, că ce este în ea, aceea nu se execută, ce însă nu este, aceea se execută. (Larmă. Mișcare și strigări din partea dreaptă: Ce e acea?) Vă voi explica, cu toate că sunt silit să fac o abatere ca după aceea să revin la obiect E o chestie aceasta însemnată, din punctul de vedere al dreptului constituțional și al dreptului public; o atare chestie la discutarea căreia ar trebui să dispară dintre noi ori ce antagonism. (Strigări: No! no!)

Cu ocașunea trecută, atunci când St. coleg L. Olay a adus pe tapet vătămarea libertății de presă, parlamentul maghiar a dat o dovadă strălucită, că stie să fie una, când e vorba de vătămarea drepturilor cardinale-constituționale a cetățenilor. Eu acum Vă amintesc un alt cas, dar chiar așa de însemnat, ba poate cu mult mai însemnat, ca și cel de sus. Eu așa cred, că acela, care are și numai idee despre dreptul public, că acela, care e în curat, cu principiile parlamentarismului și a libertății constituționale, acela sigur va zice, că guvernele acelea, care au dat astfel de ordinațiuni au nesocotit constituția și au călcat în picioare legea. (S'auzim!)

Afă-se în parlamentul ungar, un singur membru care se tragă la îndoială, ce cetățeni au drept a forma partid politic, după convingerea lor li-

beri? (Sgomot mare și strigăte și din dreapta și din stînga: Numai contrari statului se nu fie! S'auzim! S'auzim! Președintele sună.)

Br. Feilits A.: Acesta e comitetul dela Sibiu!

St. Rakovszky: Și noi am fost contrar statului în ochii D-Vostri (Mișcare mare).

Br. Feilits A.: De ce aperi așa pe naționalități? (S'auzim S'auzim!)

Președintele: (Sună) Mă rog liniște, On. Cameră ca Dl. deputat să poată desvolta aceia ce vrea să zică.

A. Vlad: Așa cred, că e dreptul netras la îndoială a cetățeanului, ca să propovăduiască astfel de principii politice, cari corăspund convingerilor sale (sgomot mare și strigăte din dreapta) No, no, vorbește rafinat? Eu așa cred, că guvernul trebuie să cinstească convingerile acestea. Strigări din dreapta: Dacă sunt contrare statului!

G. Ugron: Aceasta o hotăresc judecătorii!

A. Vlad:... dacă cine-va comite ilegalitate poftim și îl încuiați chiar dacă ministru ar fi acela.

E un drept nedisputabil a cetățeanului, ca să urmeze și să propovăduiască acele principii politice, cari corăspund convingerei sale. Așa stă lucrul, și în constituție și în legile noastre, nu va afla nimeni nici o dispoziție care să zică, că e oprită formarea cutărui sau cutărui partid politic.

S. Visontai: Să spune în legea penală, când formează fapt punibil!

A. Vlad: Recunoaște legislațiunea guvernului dreptul ca să zică, ca nu conced, ba chiar opresc esistența și funcționarea cutărui și cutărui partid politic. (Strigări în dreapta: Are drept!) Aceasta însă s'a întemplat, și s'a întemplat chiar cu partidul național român, a cărui funcționare au oprit-o prin ordinațiune ministerială și au enunțat, că conc hemarea unei astfel de adunări politice formează transgresiune și că aceea se pedepsește cu pedeapsă în bani și închisoare. (Strigări din dreapta și din stînga: Bine au făcut!) Eu așa cred, că partid politic pot să formezi.

Br. Feilitsch: În contra patriei nu! Acolo însă ați fabricat și Memorandum!

I. Lukács: Pe toți aceia, cari au făcut Memorandum, ar trebui să-i trimitem în temnițe! (Larmă în dreapta și în stînga)

Președintele: (Sună): Vă rog liniște! Vă rog un conturbați pe vorbitor.

A. Vlad: Nu poate să existe iurist în țara aceasta, care se tragă la îndoială dreptatea și adevărul cuvintelor mele. (S'auzim! S'auzim!). Nu există lege care să oprească pe cetățeni, de a-și comunica convingerile sale politice. (Larmă mare în dreapta și stînga extremă.)

I. Lukács: Dacă acea nu e contrară statului!

A. Vlad: Nu există lege, care să-i dea drepturi ministrului, ca să poată disolva cutare sau cutare partid politic (Sgomot mare

în dreapta. Strigări în stînga extremă: Dacă nu sunt contrare statului! Presed. sună).

Dapoi partidul socialist e partid național? (Sgomot). Și cu toate acestea partidul socialist nu e disolvat și funcționarea lui nu e oprită. Și apoi eu așa cred, că la aceea, la ce are drept socialistu, avem drept și noi. (Sgomot mare). Greșesc acei D-ni deputați cari cred, că un partid politic se formează numai așa din heț.

Partidele politice se formează de aceea, pentru că direcția aceea care vreau să o valideze, nu se poate valida în cadrele unui alt partid politic și de aceea cetățenii se grupează separat.

(Sgomot) Că apoi aceste principii politice sunt bune sau nu...

N. Barfa: Așa-i, acea e tot una?

A. Vlad: Da aceea e tot una. (Sgomot mare în dreapta și în stînga).

N. Barta: Chiar dacă ne aprindeți și casa!

A. Vlad: Față de acela care comite ilegalitate, poftim și aplicați legea penală sau celealalte legi. De-aceia sunt legile!

Z. Papp: Chiar și năzuința de formare, încă trebuie pedepsită!

I. Lukács: D-Voastră a-ți mers în Viena la împăratu! Așa a-ți format partid politic! Las'că vă dăm noi peste ghiară! (Larmă. Președ. sună.)

Președ.: Rog liniște, On. Cameră!

A. Vlad: Sunt în țara aceasta cetățeni cari aproabă principiile acelea, pe baza cărora m'au trimis pe mine aici în dietă. (Larmă în dreapta și în stînga extremă. Strigări: cari sunt principiile acele?)

D. Sebess.: Acea e tradare de patrie!

A. Vlad: Acea nu e trădare de patrie! Și dl deputat greșeste tare, dacă crede că eu sunt trădător de patrie. În contra acestei expresiuni protestez în modul cel mai hotărât și protestez în contra aceleia, ca despre ori care cetățean al acestei patrii se se zică, că e trădător de patrie, până când nu sunt date positive, cari să dovedească, că respectivul când și cui și-a tradat patria? (Mișcare și sgomot)

Eu nu-mi pot închipui un om așa de decăzut, care să fie în stare să-și vîndă patria.

I. Lukács: Să înțelege, el înțeleg! „patria valahă“! Reservatio mentalis! Spune-ne, că ce înțelegi sub cuvântu „patria“, patria maghiară? (Larmă Preș. sună).

Aurel Vlad: Declar, că-mi țin de datorință, ca să lupt din răputeri pentru înflorirea, mărirea și fericirea acestei patrii. (Aprobări), Aștept însă, că aceea, ce la alții e vîrtute, să nu o priviți la mine de păcat, atunci, când eu o fac (Sgomot în dreapta și strigări: Ce e aceea?)... înțeleg aicea alipirea mea cătră naționalitatea, al cărei flu sunt.

G. Polányi: Asta e frază goală! (Sgomot în dreapta și în stînga).

Aurel Vlad: Pardon!...

Președintele: Mă rog D-le Deputat, eu voesc să zic câteva cuvinte, (S'auzim! S'auzim!) (Toți domnii deputați au aprobat enunțarea aceea a mea, prin care deja la începutul vorbirii D-lui deputat v'am rugat să-i dăm ascultare. Binevoitori dar' și fiți consecvenți. (Aprobări generale).

Aurel Vlad: Eu, On. Cameră, vreau să fiu cetățean credincios al acestei țeri. Însă dreptul acela, ca dela mine să poftască cineva, ca să fiu infidel naționalității mele și să-mi neg originea, acela nu-l recunosc, nici țării, nici nimănui. (Sgomot mare în dreapta și în stînga extremă. Strigări: Nime nu pofteste!).

Br. Feilitsch: Nu poftim, numai recunoaște supremația națiunii maghiare.

Aurel Vlad: O să mi-se deo ocașiune să vorbesc despre asta mai pe larg; vîd însă că întreruperile acestea, îmi fac vorbirea prea lungă, din ce numai obstrucționistii ar trage folos.

De-aceasta acum nu am poftă, pentru-că eu din principiu sunt contrar obstrucției. Acesta o țin de o armă extraordinară, de care e permis să te folosești numai în casuri excepționale și un astfel de cas excepțional, acum eu nu vîd.

Ce să țin de programul D-lui Ministru-Preș. referitor la chestia de naționalități, vă mărturisesc sincer, eu nu-l aflu destul de clar, Dl Ministru-Președinte între altele zice (cetește): „Eu așa cred, că scopurile statului maghiar așa le voi servi mai bine, dacă se va întări Ungurimea, care și istorice a dat acestui stat caracterul seu“. Aceasta e nisuița principală. Ei bine! aceasta o subscriu, numai cât să nu se întemple asta pe socoteala noastră.

Br. Feilitsch: Ce noi? Aici numai Unguri sunt și pot să fie!

G. Ugron: Pe socoteala Austriei!

Aurel Vlad: Aproab și cred, că Dl Ministru-Președ. a lovit cuiul chiar în cap, atunci când a zis: „să nu creadă cineva din țară, că interesele cetățenilor nemaghiari se pot deschilini de interesele cetățenilor unguri“. Nici eu nu le deschilinesc. Soartea naționalităților atunci va fi bună, — a zis Dl Ministru-Președ., — naționalitățile atunci vor fi fericite, dacă și Ungurul e fericit! Însă nime nu o poate trage la îndoială, că din contră și țara atunci va fi fericită, dacă fiecare naționalitate se simte bine aici și e fericită.

I. Veress: Dar' nu pe socoteala noastră!

Aurel Vlad: „Țara atunci va fi mare și fericită, dacă atât Ungurul, cât și Sârbul, Slovacul și Românul își află patria în țara aceasta. Deoare-ce însă programa D-lui Ministru-Președinte și partida pe care se razimă, înțeleg partida liberală, care în privința aceasta a greșit foarte mult, (Strigări în dreapta: Acea am greșit, că am făcut prea puțin!) Nu-mi dă nici în privința aceasta o garanță, de-aceia nu pot să votez încredere guvernului. (Aprobări generale în dreapta. Strigări: Mulțam lui Dumnezeu!). Dintre D-nii, cari acuma fac larmă aici sunt mulți, cari reprezintă cercuri românești. Ne vom îngrijii, ca pe viitor să nu mai ajungă Dumniilor aici.

Br. Art. Feilitsch: Ce fel de amenințare e asta? (Aprobări din dreapta. Strigere din stînga: Nime-nu se teme!)

Aurel Vlad: Stim. dn coleg deputat Ioan Zichy a spus și aceea, că liberalismul nu a bancrotat. Apoi liberalismul nu a bancrotat la noi, pentru-că la noi nu a existat liberalism! Nu a existat, pentru-că în chestii de drept public, partidul așa-numit liberal, nu numai că nu a urmat o politică liberală, ci una curat reacționară. (Adevărat! Așa e! în stânga extremă). Au doară e instituțiune liberă puterea fispănului și dreptul de candidare a fisolgăbirului ori modul de formare a casei magnaților? Eu așa cred, că acestea nu-s instituții liberale! (Un glas din dreapta: Dar' sunt de lipsă!) Toate sunt de lipsă, ce spriginesc menținerea puterii pentru partidul liberal! (Așa e! Așa e! în stânga extremă. Zgomot mare în dreapta).

Paul Szöts Numai că vă întâlni-răți!...

Aurel Vlad: În aplicarea forței, a siluirii, în asta sunteți domnilor, foarte liberali!

Și după-ce on. guvern se razimă pe un atare partid: *eu nu pot avea încredere în guvern*, (Vii exclamări din dreapta: Har Domnului!) și exposeul D-lui Ministru-Președinte nu-l pot lua la cunoștință! (Aprobări zgomotoase și ilaritate în dreapta).

A sunat clopotul...

„Pesti Hirlap“ dela 9 Iulie publică sub acest titlu următoarele:

În ședința de azi a dietei pela amiaz la capul partidului național, aproape de partidul popular s'a ridicat un om tânăr, uscăcios, cu fața palidă și cu mustațele neregulate, după-ce notarul partidului popular Turbinji a strigat numele acesta:

— **Aurel Vlad!**

S'a ridicat tânărul om, care și-a început vorbirea cam așa:

— Ca reprezentant al unei direcțiuni nouă...

La spatele lui stetea Martin Kollár aschetul preot slovac și-l îmbărbăta:

— Curagiu numai!

Acest om tânăr însă nu are lipsă de incuragieri!

Aurel Vlad, deputatul cercului Dobra e primul deputat în dieta de acum, care părăsind pasivitatea, a ajuns — *constatăm: pe baza alegerilor curate*, cu program național românesc în dieta țerii.

Alegerea lui s'a întemplat în ultimele zile ale guvernului lui Széll, ca și când ministrul președinte în retragerea sa ar fi strigat ironic celor remași de capul lor în partidul guvernamental:

— Eată fructele ce le produce șablonul meu dacă e curat. Aici e Vlad, prindeți-l și-l mâncați.

În opereta Mikádo se află o astfel de scenă:

Călăul dictează slujilor sale:

— Aici e Jum-Jum! Ia-l și-l mănâncă!

Numai cât aici e fotor: gădele îl prinde pe Jum-Jum și îl giugiulește.

Contele Khuen și-a îndreptat fața sa rece, spre omul tânăr care pe un moment s'a încălzit.

Amintirile dela Zagrab i-au reinviat pe un moment în suflet. Agitatorul național luptă pentru supremația sa închipuită. Acolo sunt mulți și aici numai unul. Sau cel mult că e la spatele lui Martin Kollár, dar acela e aschet și liniștit. Și ar fi sêrbul Ljubomir Pavlovici numai cât pe acela l'au dat afară.

— Ar trebui boicotat și acesta așa spusese în mod pătimat un deputat celuilalt.

— E deja târziu — răspunde acesta — dacă chiar pe Banul l'am lăsat înlăuntru trebuie să suferim pe ori-cine.

Pe timpul lui Banffy nici nu ar fi putut veni, în era lui Széll ar fi putut veni, dar i-ar fi arătat lui că pe unde e ușa! Acum însă chiar din contră, fiind-că e Banul ministru pre-

ședinte și pentru-că Tomasici e ministrul croat și-au zis:

— Sê-l ascultăm, căci are drept să vorbească aici dacă e ales de deputat.

*

Dar e altceva a convoca adunare românească în ardeal și alta a ocupa loc în parlamentul ungar, ca reprezentant al unui cerc electoral și a ști da pe față vederile tale. Aurel Vlad s'a provocat la aceea că cercul seu l'a ales în mod constituțional cu program național român, deci are drept să desvolte acest program în dieta și a *pretinde* dela parlamentul întreg s'el asculte cu acel respect ce i-sê cuvine unui cerc electoral.

Indrăsneț cuvânt! Domnilor, cu acesta nu veți putea tracta așa de lesne, ca cu acel Pavlovici, care noaptea a mers dela „misă“ la gara dela tren și nu și-a mai adus aminte în cealaltă zi că ce-a făcut acolo, ci numai de aceea și-a adus aminte, că el recunoaște supremația seminției maghiare.

Lui Aurel Vlad înzadar iau dictat din dreapta și din stânga supremația aceasta, el nici n'a ascultat la aceasta ci a rămas pe lângă expunerea celui program pe baza căruia l'au trimis pe el în parlament. Iar acest program e cel al fostului partid național român, care pentru aceea a trebuit să fie sistat la cererea procurorului suprem pentru-că a luptat în contra ideii de stat unitar maghiar, și a stricat înțelegerea dintră naționalități stând în drumul edificării statului maghiar.

Spriginit de lege guvernul maghiar atunci ar fi putut impedeca validitatea acestei direcțiuni dar tot basându-se pe o lege, pe care a adus-o alt guvern sub titlul de alegeri curate, un cerc electoral a putut să aleagă pe baza programului oprit, de deputat pe A. Vlad ca să vestească programul dela Sibiu.

Nu dăm deci drept acelor deputați cari au vrut să înăbușască vorbirea lui A. Vlad. Și deosebit nu dăm drept celui deputat independist, care a strigat lui Vlad.

— Acesta e un foarte îndrăsneț băiețandru

Observarea aceasta nu e însămnată în protocolul ședințelor dietei, contele Aponyi încă nu a auzit-o, căci altcum ar fi trebuit să îndrumeze la ordine pe întrerupător, fiind-că nu avea drept. Pentru-că A. Vlad și-a îndeplinit datorința, lucrând din încrederea cercului seu electoral! Adevărata părere despre el numai aceasta poate fi:

— Eată, acesta e avocatul dintr-un oraș cu magistrat, care apără până la cea din urmă picătură interesul clienților săi.

Și se privim deaproape pe acest deputat național, pe care patima întru atâta la luat în vârtejul ei, că tremură în fie-care minută, că sare cu pumnii la fie-care întrerupător al său, deodată răspunde la întreruperile din câte patru cinci părți!

— Da, suntem asupriți...

— Da, am drept...

— Da, pretind aplicarea legilor într'oformă...

— Da, dacă ați adus legea de naționalități, poftiți și o aplicați ori o nimiciți!

Și se vedem acum pe acel deputat, care l'a numit de băiețandru îndrăsneț, cum își lăpădă principiile partidului independist, ca să poată sprigini guvernul, ca să și poată asigura lui și o poziție!

Pardon, mai bucurosi credem acestui om tânăr, în sinceritatea acestui agitator național!

Scopul fi e păcătos, dar poate nu știe. Aceia însă cari și din dreapta și din stânga prind privilegiul, ca să poată striga, ca să poată astupa gura unui om ce stă izolat, știu totdeauna, că ce au de făcut spre folosul lor propriu, dar uită bucurosi aceea că ce fel de îndatorire au luat asupra lor față de cercurile lor electorale.

Căci dacă aceeași nisuință fi conduce ca să fie advocați buni apărători, chiar atunci nu ar trebui să facă încercări cu Banul contra drepturilor naționale, atunci Coroana ar ști deja de mult că Ungaria numai așa ar putea-o susține dacă s'ar învol la împlinirea pretensiunilor naționale și puterea ei numai atunci ar putea-o

desvolta, dacă o face să ajungă economiceste indepenpentă, cum și dacă ajutoră ajungerea la valoare — în politica ei națională — direcția națiunei maghiare.

Dar toate le contrazice faptul, că a trimis Banul pe grumazii noștri.

*

Iar dacă primul deputat național român a vorbit cu accentuarea programului dela Sibiu, pretinzând și accentuând executarea legii de naționalități și accentuând că românii sunt asupriți în administrație și înaintea judecătorilor, că a putut întoarce sfîntenia cuvântului dat într'acolo, că este lege, care însă nu se ține, dar nici ștearsă nu e — asta într'adevăr e o așa vorbă, care, tipărită, e privită în străinătate ca o puternică argumentare în favorul nisuițelor separatiste ale naționalităților ungare.

Mai adougând și aceea că acest om tânăr vorbește chiar cu aceea în-suflețire, ca Vázsonyi, democratul, chiar așa își svârle mangetele, că acuși lovește cu ele pe Oscar Ivánka cel cu devisa suntem maghiari s'au nu suntem maghiari, și afară de aceea curagiul seu personal are caracterul fanatismului: asta îndreaptă orice atențiune numai spre Ban, care se numește și ministru președinte.

Adevărat e că Banul avansat de ministru președinte, s'a hotătat, că dacă cu majoritatea de acum nu se fericește, atunci acolo, unde pe baza alegerilor curate se poate ajunge la scop, va aștrânge deputați naționaliști în giurul său? Adevărat e că pe baza aceasta s'a putut provoca A. Vlad la aceea că vor fi și 18 și 20 de deputați ca el, la cea mai apropiată alegere.

La aceasta trebuie dat răspuns!

Căci, dacă e adevărat, că pe luptătorii pentru drepturile maghiarimii, vrea să-i țină în șah cu deputații naționaliști spulberători ai ideii de stat, (și încă și cu peciovicenii lui Francisc Kossuth): apoi atunci nu Aurel Vlad-ii cei de bună-credință trebuie să asvêrliți cu piciorul afară, — ci cei ai Banului!

Faint, illegible text on the left side of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

